

СПОРАЗУМ О ЕКОНОМСКОМ ПАРТНЕРСТВУ ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ЈАПАНА

Сажетак: Споразум о економском партнерству између Европске уније и Јапана почео је да се примењује почетком 2019. године. Разлог анализе овог новог споразума је тежња аутора да понуди своје виђење и одговоре на поједина питања која су се почела постављати са потписивањем споразума између ове две земље. Колико је овај споразум различит од досадашњих, које новине доноси и шта је све обухваћено њиме? Да ли је то одговор на тренд подизања царинских стопа и протекционизам који су последњих година започеле САД? У којим гранама привреде ће се највише осетити ефекти примене економског партнерства? Ко су добитници, а ко губитници? Да ли ће донети благостање земљама потписницама? Ово су само нека од питања која се разматрају кроз рад. Након уводних напомена и околности настанка економског партнерства ЕУ и Јапана, у раду се сагледава досадашња билатерална економска сарадња, анализирају се одредбе споразума, са посебним освртом на делове који се односе на трговину робом и услугама, као и инвестиције и нецаринске трговинске баријере. У другој половини рада анализиран је политички и економски утицај овог споразума и дата су закључна разматрања.

Кључне речи: ЕУ, Јапан, економско партнерство, трговински споразум, слободна трговина, мултилатерализам, протекционизам, царине, САД.

1. УВОД

На 25. самиту представника Европске уније и Јапана, одржаном у Токију 17. јула 2018. године, потписан је Споразум о економском партнерству између Европске уније и Јапана (СЕПЕУЈ).² Споразум о економском партнерству ступио је на снагу 1. фебруара 2019. године.

¹ Научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, sanja@diplomacy.bg.ac.rs.

Рад представља део научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179029).

² Споразум о економском партнерству између Европске уније и Јапана (СЕПЕУЈ) на енглеском: *EU-Japan Economic Partnership Agreement (EUPA)*.

Ово је до сада највећи трговински споразум који је Европска унија закључила са трећом земљом. Споразум ствара највећу зону слободне трговине на свету, која обухвата више од 600 милиона људи, приближно 30% светског бруто домаћег производа и 40% светске трговине.

СЕПЕУЈ је први споразум такве врсте који садржи одредбу о посвећености глобалном споразуму у борби против климатских промена из Париза, са обавезама да се доприноси смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште.³

2. ОКОЛНОСТИ НАСТАНКА СПОРАЗУМА

Преговори који су довели до СЕПЕУЈ започети су још 2013. године. Тада ниједној страни завршетак преговора и закључење споразума није био приоритет. Европска унија је у том периоду била фокусирана на Трансатлантско трговинско и инвестиционо партнерство (ТТИП) које је преговарала са Сједињеним Америчким Државама (САД), док је Јапан тада био више фокусиран на преговоре о Транспацифичком партнерству (ТПП). У међувремену су преговори између ЕУ и САД о Трансатлантском трговинском и инвестиционом партнерству у суштини пропали, јер се током 14 рунди преговора две стране нису сложиле ни око једног од 27 разматраних поглавља. У међувремену су, јануара 2017. године, из преговора о Транспацифичком партнерству изашле САД, па је Јапан на крају ратификовао сукцесора овог споразума Свеобухватни прогресивни споразум за транспацифичко партнерство.⁴ Брегзит, који се десио 2016. године, такође је убрзао процес стварања ЕУ Јапанског споразума, јер су се обе стране сагласиле да је важно да споразум буде постигнут пре марта 2019. године како би договор аутоматски био примењен и у Уједињеном Краљевству. На тај начин би се обезбедио додатни двогодишњи период за постизање новог партнерства након Брежита.

Европски савет дао је Европској комисији мандат да започне преговоре са Јапаном у новембру 2012. године. Прва рунда преговора одржана је у априлу 2013. године, да би након 18 рунди преговора

³ Споразум из Париза усвојен је на 21. Конференцији држава чланица Оквирне конвенције УН о промени климе. Ступио је на снагу 4. новембра 2016. године.

⁴ Свеобухватни прогресивни споразум за транспацифичко партнерство (СПСТПП) на енглеском: *The Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP)*. У употреби су и скраћенице *TPP-11*, *TPP11*.

стране постигле договор 6. јула 2017. године. Текст споразума је финализиран у децембру 2017. године, након чега га је Европска комисија поднела Европском савету на одобрење у априлу 2018. године. Савет Европске уније одобрио је одлуку о потписивању СЕПЕУЈ и затражио сагласност Европског парламента 6. јула 2018. Споразум је на крају потписан 17. јула 2018. на самиту ЕУ и Јапана у Токију.⁵ Да би споразум коначно ступио на снагу морале су га ратификовати обе стране потписнице кроз своје органе, тако да је СЕПЕУЈ ступио на снагу 1. фебруара 2019. године.

3. ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ ЗНАЧАЈА САРАДЊЕ ЕУ И ЈАПАНА

Привреде ЕУ и Јапана су у самом врху најбогатијих привреда света. Привреда Европске уније 2018. године остварила је 18.748 милијарди америчких долара вредност бруто домаћег производа, док је привреда Јапана остварила вредност БДП-а од 4.970 милијарди (погледати табелу 1). Ове две привреде су заједно створиле БДП од 23.718 милијарде долара, што је скоро 28% од укупног светског БДП-а. Посматрано самостално, привреда Јапана је трећа у свету, одмах после САД и Кине, док је следе Немачка, Француска, Уједињено Краљевство и друге. Према томе, СЕПЕУЈ ће у будућности још олакшати билатералну сарадњу између две изузетно богате привреде света.

Табела 1: БДП, 2018. година

	БДП, милијарди текућих америчких долара	БДП по глави становника, текући амерички долари
Европска унија	18.748	36.531
Јапан	4.970	39.286
Свет	85.790	11.296

Извор: World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files

⁵ Directorate-General for External policies of the Union, European Parliament, *The EU-Japan Economic Partnership Agreement, Study*, September 2018, p. 8.

Када анализирамо бруто домаћи производ по глави становника, Јапан остварује 39.286 америчких долара, а Европска унија нешто мањи износ од 36.531 америчких долара. Како је праг Светске банке за класификацију привреде високог дохотка > 12.055 америчких долара, евидентно је да су и Јапан и ЕУ изнад светског нивоа посматрајући остварени БДП по глави становника 2018. године. Када се посматра из ове перспективе и сагледају економски показатељи, јасно је да СЕПЕУЈ повезује две високо развијене привреде света.

Табела 2: Трговина робом између ЕУ и Јапана, у милијардама евра

Година	ЕУ увоз	ЕУ извоз	биланс
2016.	66,0	58,0	-8,0
2017.	68,9	60,5	-8,4
2018.	70,4	64,7	-5,6

Извор: Еуростат

С обзиром да СЕПЕУЈ формира највећу зону слободне трговине у свету, и да се добар део одредби споразума односи на билатералну трговину, сагледаћемо који је биланс билатералне трговине робом и услугама између ЕУ и Јапана. Према резултатима оствареним у најновијем периоду, од 2016–2018. године, Јапан остварује суфицит, односно ЕУ има дефицит у међусобној трговини робом (погледати табелу 2). Из тога се може и закључити да је ЕУ у преговорима инсистирала на олакшавању приступа тржишту Јапана за своју робу, у циљу смањивања свог дефицита. Од земаља чланица ЕУ највећи извозници робе у Јапан, а уједно и највећи увозници робе из Јапана, су Немачка, Италија, Уједињено Краљевство и Француска. У извозу европске робе као и, с друге стране, у увозу јапанске робе предњаче машине и уређаји и транспортна опрема. Пољопривредни производи су имали мали обим трговине, што би могло да се донекле промени са СЕПЕУЈ продубљивањем приступа тржишту у традиционално заштићеном пољопривредно-прехрамбеном сектору обе стране потписнице.

Табела 3: Трговина услугама између ЕУ и Јапана, у милијардама евра

Година	ЕУ увоз	ЕУ извоз	биланс
2016.	16,3	29,2	12,9
2017.	18,5	31,6	13,1
2018.	18,3	34,7	16,3

Извор: Еуростат

Када анализирамо трговину услугама видимо да су билатерални трговински односи овде сасвим другачији (погледати табелу 3). Укупна вредност билатералне трговине услугама је око три пута мања него вредност трговине робом. Код трговине услугама ЕУ остварује значајан суфицит у трговини са Јапаном. ЕУ чак остварује довољно велики суфицит у билатералној трговини услугама, да он покрива и дефицит у трговини са робом. Када се погледа укупна трговина и робом и услугама ЕУ остварује суфицит, а Јапан дефицит у међусобној размени робе и услуга. Доминантну предност ЕУ донео је извоз пре свега финансијских услуга, телекомуникационих услуга и транспорта. У посматраном периоду, од 2016–2018. године, вредност промета услуга је расла, са такође приметним растом јапанског дефицита у билатералној трговини услугама са ЕУ. Ова врста услуга је технолошки софистицирана и у њиховом обављању се интензивно обрађују подаци, па је битно истаћи да су ЕУ и Јапан током 2018. године закључили преговоре о међусобном признавању режима заштите личних података. То је важно да би се осигуравало да нова ЕУ правила о заштити података у складу са Општом уредбом о заштити података не омета трговину услугама између њих.⁶

Табела 4: Стране директне инвестиције, ЕУ и Јапан, у милијардама евра

Година	Инвестиције Јапана у ЕУ	Инвестиције ЕУ у Јапан	ЕУ биланс инвестиција
2017.	40,4	2,3	-38,1
2018.	48,8	8,0	-40,8

Извор: Еуростат

⁶ Општа уредба о заштити података, на енглеском: *General Data Protection Regulation (GDPR)*.

Из анализе страних директних инвестиција између Јапана и ЕУ може се видети да је Јапан много више инвестирао у ЕУ, него што је то радила ЕУ у Јапан. Треба напоменути да велики део инвестиција Јапана у ЕУ представљају, у ствари, инвестиције Јапана у Уједињено Краљевство. С друге стране, повраћај улагања у Јапану је већи од просечног повраћаја улагања у ЕУ, што нам говори да је јапанско тржиште уносно за пословни капитал ЕУ и да би се са новим одредбама СЕПЕУЈ могле значајно повећати инвестиције ЕУ у Јапан.

Споразум о економском партнерству између Европске уније и Јапана пружиће шансу за ширењем и продубљивањем трговине, инвестиција и економских односа уопште између две привреде. Као развијене привреде са високим дохотком, високо технолошки развијеним индустријама, као и софистицираним услугама, оба тржишта имају захтевне потрошаче којима ће овај споразум омогућити још боље задовољење потреба. Уз заједничке вредности које обе привреде негују, као што су либерализација, дигитализација, енергетска ефикасност, роботика, мобилност капитала и међусобна повезаност, СЕПЕУЈ пружа велики потенцијал за развој и отвара нове могућности за сарадњу.

4. ШТА ДОНОСИ СЕПЕУЈ?

Споразум о економском партнерству између Европске уније и Јапана је један изузетно свеобухватан споразум о слободној трговини између ове две земље потписнице. У наставку је анализа промена које он доноси у области трговине робом, трговине услугама, инвестиција и нецаринских трговинских баријера. Осим ових поменутих области споразум између ЕУ и Јапана такође регулише и следеће: Правила и поступке у вези са пореклом; Царинска питања и олакшавање трговине; Правна средства заштите трговине (билатералне, глобалне, антидампиншке и компензаторне мере); Санитарне и фитосанитарне мере; Техничке препреке трговини; Либерализацију улагања и електронску трговину; Кретање капитала, плаћања, преноси и привремене заштитне мере; Јавне набавке; Политика конкуренције; Субвенције; Предузећа у државном власништву, предузећа са посебним правима или повластицама и одређени монополи; Интелектуална својина (ауторско и сродна права, жигови, ознаке географског порекла, индустријски дизајн, нерегистровани изглед производа, патенти, пословне тајне, необјављена испитивања или други подаци, нове биљне сорте, непоштено тржишно надметање); Корпоративно управљање;

Трговина и одрживи развој; Транспарентност; Регулаторна сарадња; Сарадња у подручју пољопривреде; Мала и средња предузећа; Решавање спорова; и друге.

4.1. Роба

СЕПЕУЈ након општих одредби, у другом поглављу регулише међусобну трговину робом. У оквиру одредби о олакшавању трговине робом посебна пажња посвећена је националном третману, као и приступу тржишту за робу. На пример, олакшавање извоза вина је, највише под утицајем Француске, веома детаљно регулисано. На основу споразума, обе стране ће значајно либерализовати билатералну трговину робом смањујући царинске стопе. Јапан ће уклонити 86% тарифних ставова на робу из ЕУ по ступању на снагу и 97% тарифних ставова у року од 15 година. Са своје стране, ЕУ ће либерализовати 96% тарифних ставова за јапанску робу ступањем на снагу споразума и 99% тарифних ставова до краја прелазног периода. Шема по којој Европска унија смањује царине према Јапану, од прве године примене закључно са 16. годином примене споразума, налази се у Анексу 2, одељак 2. Шема по којој ће Јапан смањивати царине од прве године примене до 21. године примене, детаљно по годинама је наведена у Анексу 2, одељак 3.

За пољопривредне, односно прехранбене, производе Јапан ће с временом уклонити 85% тарифних ставова за извоз из ЕУ. Ово подразумева значајна смањења царина за главни извоз хране Европске уније у Јапан, попут свињетине (нпр. 4,3% до 0 током 10 година), вина (15% до 0% након ступања на снагу), говедине (38,5% до 9% током 15 година), тестенине и чоколаде (потпуна либерализација царинских стопа за 10 година). За сиреве, СЕПЕУЈ ће пружити потпуну либерализацију за тврде сиреве и обезбедити царинске квоте са бесцаринским приступом за свеже, прерађене и меке сиреве. Количине царинских квота постепено ће се повећавати (са 20.000 на 31.000 тона), а квоте ће бити укинуте током наредних 15 година. Одређени осетљиви производи као што су пиринач, морске траве и месо од кита искључени су из споразума.

Европска унија и Јапан су се сложиле да у потпуности укину царине на индустријске производе током прелазног периода. Важно је истаћи да ће ЕУ либерализовати своје тржиште аутомобила након прелазног периода од седам година за јапанске аутомобиле и између ступања на снагу, и седам година за јапанске аутомобилске делове. Јапан ће одмах укинути царине за произвођаче из ЕУ у секторима као што су хемикалије,

текстил, одећа, метали, пластика и накит. Ступањем на снагу споразума квоте ће бити укинуте за обућу, постепеним укидањем високих царинских стопа (нпр. од 27% до 0% током 10 година за скијашке чизме).⁷

4.2. Услуге

СЕПЕУЈ промовише билатералну трговину широким спектром услуга. Међутим, он не захтева да владе ове две земље дерегулишу или приватизују пружање јавних услуга као што су здравство, снабдевање водом и образовање. Што се тиче одређених приоритетних услуга оне су посебно прецизиране у споразуму. За прекограничне услуге, споразум укључује одредбе о националном третману, одредбе о третману најповлашћеније нације и одредбе о приступу тржишту. У телекомуникационим услугама, СЕПЕУЈ покрива питања попут мобилног роминага, преносивости броја и поверљивости података о саобраћају корисника. У финансијским услугама, споразум захтева дубљу регулаторну сарадњу и успоставља заједнички форум за финансијску регулацију у ове сврхе. У електронској трговини, стране се обавезују да ће електронски пренос бити слободан, да ће признати законитост електронских уговора и потписа, и да се не може захтевати да се изворни кодови преносе или им се приступа. Код поштанских и курирских услуга, споразум покушава да изгради равноправне услове за добављаче из ЕУ и њихове главне конкуренте, попут Јапанске поште. СЕПЕУЈ такође предвиђа кретање физичких лица ради пословних услуга под моделом 4 (присуство физичких лица) Општег споразума о трговини услугама (ГАТС) Светске трговинске организације.⁸ То укључује и традиционалне категорије, као што су трансфери унутар предузећа и уговорни добављачи, као и две нове краткотрајне категорије – пословни посетиоци и инвеститори. СЕПЕУЈ, такође, укључује обавезу да дозволи супружницима и породицама да прате запослене на њиховим привременим пословима.⁹

⁷ Directorate-General for External policies of the Union, European Parliament, *The EU-Japan Economic Partnership Agreement, Study*, September 2018, p. 17.

⁸ „U okviru GATS међународна трговина услугама може се одвијати кроз четири модела снабдевања: модел 1 – прекогранично снабдевање; модел 2 – потрошња у иностранству; модел 3 – комерцијално присуство и модел 4 – присуство физичких лица“, Sanja Jelisavac, „Usluge na међународном тржишту“, *Међународни проблеми*, Институт за међународну политику и привреду, No. 4, Vol. LX, 2008, str. 535.

⁹ Directorate-General for External policies of the Union, European Parliament, *The EU-Japan Economic Partnership Agreement, Study*, September 2018, p. 18.

4.3. Инвестиције

Споразум садржи одредбе за подстицање и олакшавање билатералних инвестиција. С обзиром на пресудну улогу улагања у размену технологија, и водећу позицију Јапана у истраживању и развоју, СЕПЕУЈ може додатно побољшати перформансе раста ЕУ промовишући билатералне инвестиције. СЕПЕУЈ укључује обавезе о третману најповлашћеније нације и о националном третману. Такође, забрањује опсежну листу захтева за перформансама (нпр. задат ниво домаћег садржаја, задату вредност извоза, тј. увоза итд.), као услове за оснивање или пословање предузећа у сектору робе и услуга. Ове одредбе о либерализацији улагања употпуњене су гаранцијама за слободно кретање капитала, плаћања и трансфере између две привреде, мада се могу суспендовати у случају озбиљних криза платног биланса или макроекономских потешкоћа. Како не постоји претходни уговор о улагању између било које државе чланице ЕУ и Јапана, одредбе споразума имају веома важну улогу у успостављању поштене и предвидљиве инвестиционе климе између партнера. Међутим, преостала су и даље нерешена поједина питања улагања.¹⁰

4.4. Нецаринске трговинске баријере

Укидање, или бар смањење, нецаринских баријера у трговини био је циљ Европске уније приликом преговора о овом споразуму. Током преговора Јапан је већ унапред пристао да знатно поједностави процедуре одобрења и лиценцирања медицинске технологије и да олакша оснивање радионица за страна возила. Комисија ЕУ сматра изванредним преговарачким успехом да је Јапан вољан да призна међународне прописе о возилима Економске комисије Уједињених нација за Европу (УНЕЦЕ), да уклони све регулаторне препреке за улазак на тржиште у сектору моторних возила, да призна европске процедуре испитивања и стандарде производа за возила на водоник и да ради заједно са ЕУ о постављању међународних (аутомобилских) стандарда. Поред тога, Јапан је најавио да ће дозволити неколико прехранбених суплемената и да више неће третирати за пореске и регулаторне сврхе увозно пиво из Европе као алкохолно пиће, већ ће га препознати као пиво. Јапан се, такође, сагласио да ће усвојити

¹⁰ Ibidem

међународне стандарде за обележавање текстилних производа и обавештења у области фармацеутских производа, медицинских средстава и козметике.¹¹ И поред ових успеха преостаје довољно неформалних нецаринских баријера у Јапану, тако да је приступ тржишту Јапана за предузећа из ЕУ и даље изузетно тежак. Олакшавање тржишног приступа биће тема за неке наредне преговоре ове две стране и додатне споразуме.

5. УТИЦАЈ СПОРАЗУМА И ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ

5.1. Политички утицај

Последњих деценија САД је, заједно са ЕУ и Јапаном, била земља која је водила у пропагирању примене и ширења демократије и тржишне привреде у свету. Ове земље биле су носиоци либералног трговинског режима, свака у свом делу света. Када су САД последњих година почеле да се понашају супротно овим принципима, стварањем СЕПЕУЈ ЕУ и Јапан су се и на симболичан начин успротивиле економском национализму и тржишној дезинтеграцији. Противећи се, уместо пружајући подршку протекционистичким мерама, овај споразум би могао да постане промоција либералног трговинског режима. ЕУ и Јапан би, у том случају, требало да наставе са напорима да задрже замах, који је започео СЕПЕУЈ, дифузијом високих стандарда трговинских правила споразума како би се подржао либерални трговински режим и он се примењивао и на друге трговинске споразуме.¹²

Економски споразум између ЕУ и Јапана шаље снажан сигнал да две моћне светске привреде одбацују протекционизам и започет тренд повећавања царинских стопа и једностраних трговинских мера, које угрожавају успостављени међународни поредак. Европска унија и Јапан желе да овим Споразумом утичу на будуће токове глобализације. СЕПЕУЈ је тренутно најнапреднији и најиновативнији споразум о слободној трговини у свету. Жеља обе земље потписнице је да СЕПЕУЈ послужи и као модел за будуће споразуме између других земаља. Овим

¹¹ Hanns Günther Hilpert, „The Japan-EU Economic Partnership Agreement – economic potentials and policy perspectives“, *Asia Europe Journal* 16.4, 2018, p. 440.

¹² Hidetaka Yoshimatsu, „The EU-Japan free trade agreement in evolving global trade politics“, *Asia Europe Journal*, 2019, p. 13.

Споразумом створен је економски простор у коме су обе стране потписнице заинтересоване за јачање принципа демократије, слободе и владавине права. На економском делу то се посебно односи на то да су обе потписнице посвећене одбрани мултилатерализма у односу на протекционизам, на принципима слободне трговине, у односу на постављање препрека трговини и на општеприхваћеним правилима, која су мултилатерално договорена и материјализована у Светској трговинској организацији. На политичком пољу то се односи на поруку о промоцији међународног поретка, либералне демократије, јачању сарадње и укидању препрека, тј. либерализацији.

Јапан и Европска унија стварањем и применом споразума о економском партнерству шаљу јасан сигнал свету о посвећености слободној трговини, тј. олакшавању трговине у свету и модернизацији глобалних трговинских правила. Циљ споразума је повећање трговине и инвестиција као и других облика економске сарадње између ове две привреде, јер иако су они међусобно важни трговински партнери, укупна трговинска размена између њих има тренд опадања.

С друге стране, САД последњих година воде политику подизања царина и протекционизма под мотом „Америка прва“, тј. стављају сопствене интересе испред свега, испред заједничких глобалних или испред сваког компромисног договора.¹³ Између осталих мера, подизање царина на челик нанело је штету и ЕУ и Јапану који извозе челик у САД. СЕПЕУЈ шаље другачију поруку – да трговину чини нешто више него само царине и баријере, они постављају пример да се треба водити принципима, вредностима и проналазити решење где ће обе стране бити победници уместо губитници у трговини.¹⁴

Битно је истаћи да су ЕУ и Јапан, јула 2018. године, потписале Споразум о стратешком партнерству (ЕУЈССП).¹⁵ Цео споразум ступиће на снагу након што га ратификују све земље чланице ЕУ, али делови се већ условно примењују од 1. фебруара 2019. године. За овај стратешки споразум, као и за економски споразум, преговори две државе су се

¹³ Погледати: Сања Јелисавец Трошић, Драгољуб Тодић, Милорад Стаменовић, *Светска трговинска организација, животна средина и систем здравствене заштите*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2018, стр. 225-230.

¹⁴ Yuko Hosoi, „Japan-EU relations after World War II and strategic partnership“, *Asia Europe Journal*, 2019, pp. 11-12.

¹⁵ Споразум о стратешком партнерству (ЕУЈССП) на енглеском језику: EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA).

паралелно одвијали. ЕУЈССП се заснива на заједничким вредностима и принципима, као што су демократија, владавина закона и људска права. Оно што стратешки споразум чини посебним јесте чињеница да је правно обавезујући и да се оснива Заједнички комитет ЕУ и Јапана који ће координисати спровођење партнерства и решавање спорова. У успостављању чвршћих односа са Европском унијом Јапану је, пре свега, у интересу и најзанимљивији економски оквир сарадње. Ипак, поред оснаживања економске сарадње стварање стратешког партнерства проширује сарадњу и на друге димензије, тј. најпре на политичку димензију. Иако су ове државе географски удаљене, са овим споразумима су се приближиле политички и економски.

У том контексту важно је истаћи и да је одлукама Јапана и Комисије ЕУ, донетим 23. јануара 2019. године, омогућена еквивалентност норми заштите података, тако да сада лични подаци грађана могу слободно да циркулишу између две привреде на основу снажних гаранција заштите. Предузећа сада могу да преносе податке између ЕУ и Јапана, стварајући нове могућности за два дигитална тржишта. Ступање на снагу СЕПЕУЈ-а било је повезано са, на овај начин, формирањем сигурног протока података између ЕУ и Јапана.

Ова три споразума – стратешки, економски и дигитални – налазе се у средишту оног што, можда, постаје најважнији билатерални однос када је у питању заштита и промоција слободне трговине, мултилатерализма и поретка заснованог на правилима.

5.2. Економска перспектива

СЕПЕУЈ је створио највећу зону слободне трговине на свету и предвиђа укидање великог броја препрека и намета у међусобној трговини у наредних 10 до 15 година. То ће довести до снижавања цена за увозне производе у обе земље, тако да ће потрошачи уштедети око милијарду евра годишње. Ова нова зона слободне трговине обухвата преко 600 милиона људи.

Не треба, ипак, изгубити из вида да су трговински односи ЕУ и Јапана и без овог споразума већ блиски. ЕУ сваке године извози преко 80 милијарди евра робе и услуга у Јапан, више од 600.000 радних места у ЕУ везано је за извоз у Јапан, а Јапанске компаније у ЕУ запошљавају више од пола милиона људи.¹⁶

¹⁶ „European Commission, A new EU trade agreement with Japan“, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155684.pdf, July 2018, 18/08/19.

СЕПЕУЈ је пример споразума који не обухвата само регулисање трговине робом, него и бољи приступ тржишту (уклањање царина, смањење нецаринских баријера у трговини, либерализацију трговине услугама, отварање тржишта јавних набавки), модернизацију трговинских правила (правила о пореклу, права интелектуалне својине, техничке препреке трговини, корпоративно управљање, конкуренцију, субвенције, државна предузећа, одрживост и друго), и заштиту инвеститора (заштита од незаконите експропријације, праведан и правичан третман, национални третман, третман најповлашћеније нације). Питање које је остало нерешено је питање арбитраже у спору између инвеститора и државе, тако да је оно остало за решавање у неком наредном билатералном споразуму.¹⁷

Европска унија тренутно има 166 трговинских споразума који су на снази, односно у процесу ажурирања или преговора.¹⁸ Споразум са Јапаном је најновији трговински споразум који је ступио на снагу. У Јапану је тренутно на снази 18 потписаних споразума о економском партнерству и слободним трговинским зонама, као и пет који су у преговорима, а три суспендована.¹⁹ Свеобухватни прогресивни споразум за транспацифичко партнерство обухвата 11 азијско-пацифичких земаља које покривају 13,5% глобалног БДП-а.²⁰ Када овај споразум достигне своју пуну примену то ће значити Јапану, јер ће смањити трошкове инпута из земаља потписница. На овај начин се може побољшати конкурентност јапанске привреде, која би као резултат потенцијално повећала свој извоз у Европску унију.

Тренутно, у интересу ЕУ је и почетак преговора са САД о смањењу царина, а у циљу избегавања трговинског рата. Циљ ЕУ у неким новим преговорима са САД је пре свега смањење царина, попут оних за моторна возила и аутомобилске делове. Француска је једина државачланица Европске уније која се тренутно противи отварању ових преговора. Француска то званично оправдава изласком америчке владе

¹⁷ Hanns Günther Hilpert, „The Japan–EU Economic Partnership Agreement – economic potentials and policy perspectives“, *op. cit.*, p. 440.

¹⁸ European Parliament, „The EU’s position in world trade in figures (infographic)“, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20180703STO07132/the-eu-s-position-in-world-trade-in-figures-infographic>, 21/08/2018.

¹⁹ „Ministry of foreign Affairs of Japan, Free Trade Agreement (FTA) and Economic Partnership Agreement (EPA)“, <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/index.html>, July 19, 2019.

²⁰ “World Bank“, *World Development Indicators 2019*.

из Париског споразума о клими. Иако је Европска унија задужена за склапање трговинских споразума свих држава чланица, њој је за то потребан специјални мандат који мора бити усвојен одлуком већине. Комесарка Малмстром добила га је 15. априла 2019. године. Са друге стране Атлантика, према оцени ЕУ, Трампова администрација не улаже никакве напоре да размотри своје нелегалне царине за алуминијум и челик, док су све гласније претње америчког председника да ће наметнути и нелегалне царине на аутомобиле, а у спору око Ербаса САД заштрава своје ставове. Неки нови будући споразум између ЕУ и САД биће ограничен на индустријску робу и поједностављивање процедура провере усклађености увезене робе, док се о пољопривредним производима и јавним тендерима неће преговарати. Неки будући договор би требало да буде на обострану корист и да доведе до повећања међусобне трговинске размене. Ипак се, са обе стране, наглашава да ови нови преговори нису оживљавање ТТИП.

Према проценама Генералног директората за трговину Европске уније, очекује се балансиран утицај СЕПЕУЈ на обе стране. Добици за ЕУ сматрају се значајним, посебно у секторима као што су пољопривреда, посебно храна, текстил и производи од коже. Ни за један сектор у Европској унији не очекује се да претрпи значајније губитке од примене овог споразума. Када се примени, СЕПЕУЈ би требало да повећа БДП Европске уније за 0,14%, а укупан извоз у Јапан за 13 милијарди евра до 2035. године.

Иако се овим споразумом уклања само део баријера приступу тржишту Јапана за предузећа ЕУ, и није испунио сва очекивања либерализације, он би ипак требао да повећа интра-индустријску трговину робом и да створи нове могућности за сарадњу европских и јапанских предузећа.

Спровођење споразума на привреде Јапана и ЕУ имаће, наравно, и неке негативне ефекте, који ће у највећој мери проистећи из реалокације. У ЕУ аутомобилска индустрија мораће да се суочи са поштреном увозном конкуренцијом из Јапана као резултат уклањања царине од 10%. У Јапану ће постепено укидање пољопривредних царина утицати на пољопривреду ове земље, која није нарочито конкурентна. Посебно ће се млечна индустрија у Јапану суочити са тешким структурним прилагођавањем. Такође, критичари споразума могу указати да он доноси неку врсту регулисане сарадње, а постоји бојазан да ће мултинационалне корпорације имати користи од посебних права која

би нарушила заштиту потрошача и могла довести до губитка националног регулаторног суверенитета.²¹

Користећи генерализовану варијанту Еатон-Кортум модела, као и резултате економетријске анализе повезаних постојећих споразума о слободној трговини (између Кореје и ЕУ), група аутора урадила је анализу и дошла до резултата да ће примена СЕПЕУЈ донети дугорочне ефекте благостања за Јапан од око 18 милијарди америчких долара годишње (0,31% БДП-а), и око 15 милијарди америчких долара (0,10%) за ЕУ. Споразум у просеку не штети трећим земљама, док су за Јапан, као и за све земље чланице ЕУ, ефекти позитивни. Благостање које ће овај споразум донети произилази на следећи начин: 14% користи од СЕПЕУЈ произилази из снижавања царина, а преосталих 86% из реформе нецаринских баријера. Сектор услуга, тј. промене које овај споразум чини у сектору услуга, доживеће према пројекцијама раст додате вредности и позитивне ефекте у обе земље потписнице. Према моделу највећу додатну вредност у ЕУ донеће раст пољопривредно-прехранбеног сектора, док су у Јапану добитници сектор производње и услуга.²²

Европска унија се нада да ће овај договор стимулирати извоз пољопривредних добара као што су вино, свињетина и сир. Велики бенефити се очекују и у фармацеутској, хемијској, текстилној и модној индустрији. Поред тога, компаније из Европске уније имаће прилику да учествују и у процесу јавних набавки у Јапану. Заштита интелектуалне својине и географских индикатора су посебно наглашени у Споразуму. Постављање заједничких стандарда, правила и процедура нуде неке нове опције савременијег обликовања трговине у свету.

Према поменутом моделу групе аутора, јапански извоз према свим испитаним земљама и регионима порашће као последица примене споразума. Највећи пораст извоза биће у ЕУ (79 милијарди америчких долара, повећање од 64%), затим у Кину (470 милиона, 23%), АСЕАН (200 мил., 0,2%), САД и Канаду (520 мил., 0,33%). Очекује се раст јапанског извоза у ЕУ у следећим секторима: аутомобилском, хемијском, машине

²¹ Hanns Günther Hilpert, „The Japan-EU Economic Partnership Agreement – economic potentials and policy perspectives“, *op. cit.*, p. 444.

²² Gabriel Felbermayr, et al., „Quantifying the EU-Japan Economic Partnership Agreement“, *Journal of the Japanese and International Economies* 51, 2019, p. 110; Alvarez, F., Lucas, R.E., General equilibrium analysis of the Eaton-Kortum model of international trade. *J. Monet. Econ.* 54 (6), 2007, pp. 1726-1768.

и опрема, сировине и метали, као и пораст извоза услуга. Према овим налазима снижавање царина и укидање нецаринских баријера доводи до раста ЕУ извоза у Јапан до чак 73% (83 милијарде америчких долара).²³

Када је у питању јапанска страна, очекивано је да највећи добици буду у аутомобилској индустрији, рибарству и производњи чаја. Овим Споразумом биће смањене регулаторне баријере са којима се тренутно суочавају јапанске компаније у ЕУ. Очекује се да ће Споразум смањити увозне цене са стимулативним ефектом на домаћу потрошњу. У Јапану се тренутно спроводе монетарне, фискалне и структурне реформе.

6. ЗАКЉУЧАК

Два економска гиганта – ЕУ и Јапан – који заједно чине готово једну трећину укупног светског БДП-а, и више од петине светске трговинске размене, закључиле су Споразум о економском партнерству. СЕПЕУЈ својим одредбама обухвата трговину робом, трговину услугама, и инвестиције између ЕУ и Јапана. Једна од одлика овог споразума склопљеног између Јапана и ЕУ је и у томе што садржи најновије одредбе из законодавства ЕУ, пре свега о корпоративном управљању, мобилности радне снаге због посла, заштити интелектуалне својине, укључујући и пословне тајне. На овај начин СЕПЕУЈ је савремен и модеран споразум и обе земље потписнице се надају да ће он послужити и као модел другима за настанак нове генерације трговинских и, уопште, економских споразума.

Већ прве анализе показују да ће овај споразум имати значајан утицај на раст трговине и инвестиција између две земље. Споразум о економском партнерству је још један од показатеља да ЕУ и Јапан преузимају снажно лидерство у одбрани мултилатерализма и реформи Светске трговинске организације. Према томе, СЕПЕУЈ је споразум не само значајан у трговинском и инвестиционом, тј. економском смислу, него је и споразум којим обе земље врше политички утицај усмерен ка другим земљама.

²³ Gabriel Felbermayr, et al., „Quantifying the EU-Japan Economic Partnership Agreement“, Ibidem, p. 122.

ЛИТЕРАТУРА

- Alvarez, F., Lucas, R. E., General equilibrium analysis of the Eaton–Kortum model of international trade. *J. Monet. Econ.* 54 (6), 2007, pp. 1726-1768.
- Chowdhry, Sonali, Sapir, André and Terzi, Alessio, *The EU–Japan Economic Partnership Agreement. Bruegel Special Report*, September 2018. Directorate-General for External policies of the Union, European Parliament, *The EU–Japan Economic Partnership Agreement, Study*, September 2018.
- Felbermay, Gabriel, et al., „Quantifying the EU–Japan Economic Partnership Agreement“, *Journal of the Japanese and International Economies* 51, 2019, pp. 110-128.
- Grübler, Julia, Reiter, Oliver and Stehrer, Robert, *The EU–Japan Economic Partnership Agreement and its Relevance for the Austrian Economy*, Vienna Institute for International Economic Studies, 2018.
- Hilpert, Hanns Günther, „The Japan–EU Economic Partnership Agreement – economic potentials and policy perspectives“, *Asia Europe Journal* 16.4, 2018, pp. 439-447.
- Hosoi, Yuko, „Japan–EU relations after World War II and strategic partnership“, *Asia Europe Journal*, 2019, pp. 1-13.
- Јелисавац Трошић, Сања, Тодић, Драгољуб, Стаменовић, Милорад, Светска трговинска организација, животна средина и систем здравствене заштите, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2018.
- Jelisavac, Sanja, „Usluge na međunarodnom tržištu“, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, No. 4, Vol. LX, 2008, str. 535.
- Lai, Suetyi, Holland, Martin and Kelly, Serena, „The Emperor’s new clothes? Perceptions of the EU’s strategic partnerships in Asia“, *Asia Europe Journal*, 2019, pp. 1-20.
- Yoshimatsu, Hidetaka, „The EU–Japan free trade agreement in evolving global trade politics“, *Asia Europe Journal*, 2019, pp. 1-15.
- European Commission, „EU–Japan Economic Partnership Agreement, Bruxelles, 18.4.2018. COM(2018) 192 final“.
- European Commission, „A new EU trade agreement with Japan“, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155684.pdf, July 2018.
- European Parliament, „The EU’s position in world trade in figures (infographic)“, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/>

economy/20180703STO07132/the-eu-s-position-in-world-trade-in-figures-infographic, 21/08/2018.

„Ministry of foreign Affairs of Japan, Free Trade Agreement (FTA) and Economic Partnership Agreement (EPA)“, <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/index.html>, July 19. 2019.

„World Bank“, World Development Indicators 2019.

Sanja Jelisavac Trošić

THE EU-JAPAN ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT

Summary: The EU-Japan Economic Partnership Agreement came into force in early 2019. The reason for the paper about the new agreement is the author's tendency to offer her views and give the answers to some of the questions raised after the signing of the agreement between the two countries. How different is this agreement from the previous ones, what kind of changes does it bring and what is covered by the agreement? Is it in response to the trend of raising tariff rates and protectionism started by the US in recent years? In which sectors of the economy, the effects of implementing the economic partnership will be felt the most? Who are the winners and who are the losers? Will it bring prosperity to the signatory countries? These are just some of the issues addressed in this work. Following the introductory remarks and the circumstances surrounding the emergence of the EU-Japan Economic Partnership Agreement, the paper reviews bilateral economic cooperation up to the present days and analyzes the provisions of the agreement with particular reference to the parts related to trade in goods and services, as well as investments and non-tariff barriers. The second half of the paper analyzes the political and economic impact of this agreement and provides concluding remarks.

Key words: EU, Japan, economic partnership, trade agreement, free trade, multilateralism, protectionism, tariffs, USA.